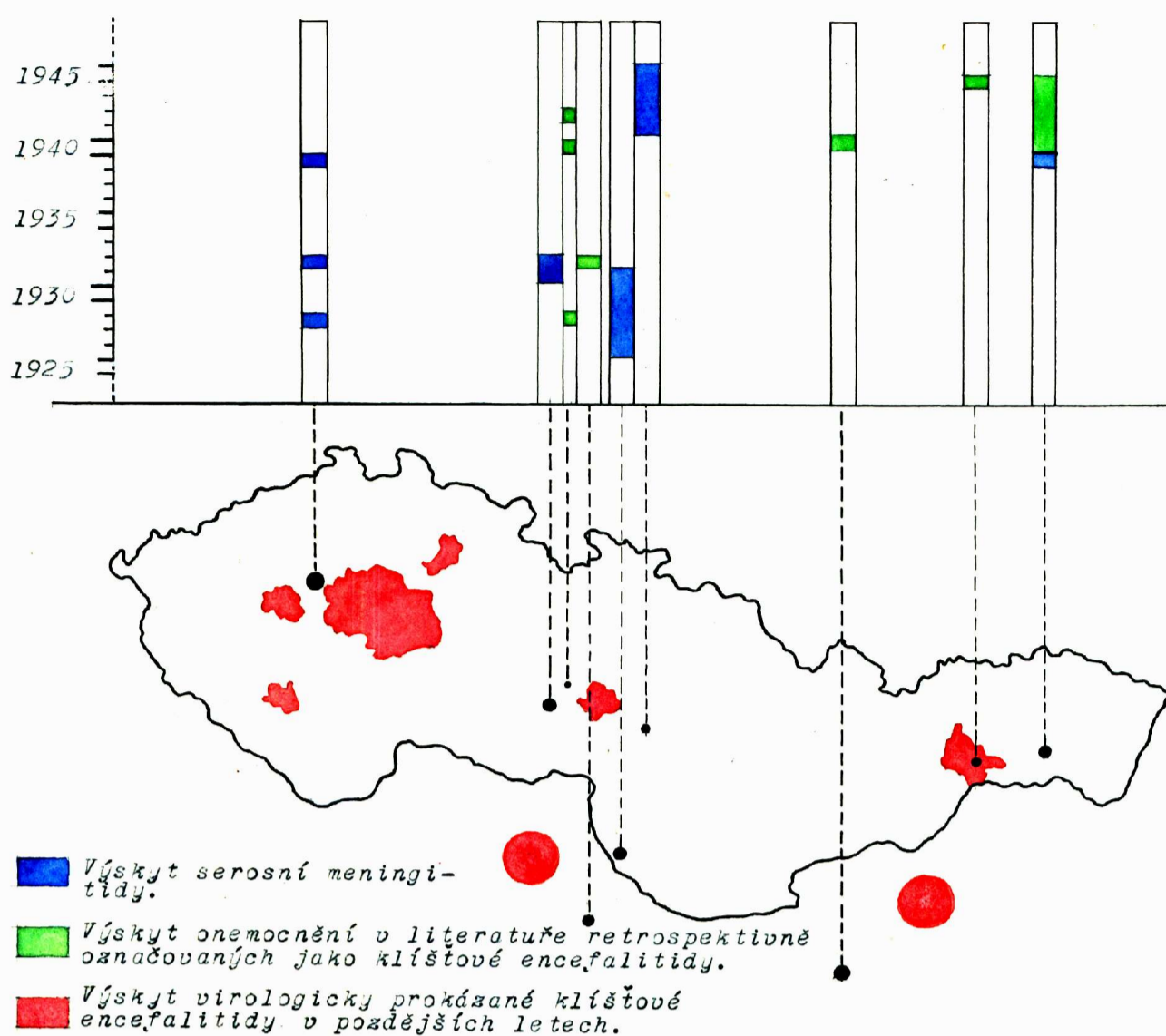

Poznámka k počátkům výskytu klíšťové encefalitidy v našich zemích

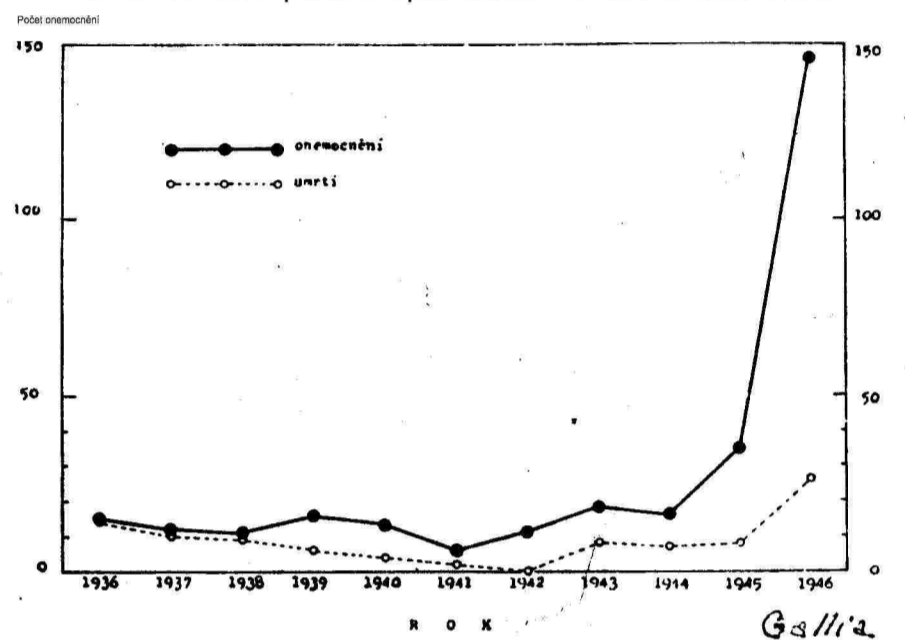
Obr. 3.2. Znárodnění retrospektivních literárních údajů o serózní meningitidě a pozdějšího výskytu virologicky prokázané klíšťové encefalitidy.

Již půl století, od konce II. Světové války, je u nás zaznamenáván výskyt vážného infekčního zánětu mozku přenášeného klíšťaty. Byla zde sporadicky nedagnostikována již před rokem 1945, nebo snad sem byla zanesena v souvislosti velkými přesuny armád z některých oblastí tehdejšího Sovětského svazu? Je předkládán přehled literárních údajů dostupných v r. 1954 (volně z aspirantské práce „Současný stav výzkumu epidemiologie československé klíšťové encefalitidy“ z r. 1954, Ústav epidemiologie a mikrobiologie prof. K. Rašky)

V Evropě se onemocnění encefalitidou přenášenou klíšťaty vyskytují již dlouho. Tak např. ve Skotsku a severních částech Anglie je ovčí encefalitida známa asi od počátku 19. století (Banks 5). Na evropské pevnině v Permu (Molotov) na Urale byla již roku 1898 zaznamenána onemocnění, jež s největší pravděpodobností byla klíšťovou encefalitidou (Pervušin – cit dle Hennera). Též na Dálném Východě v některých oblastech tajgy byla pozorována akutní těžká onemocnění s mozkovými příznaky. Záznamy o nich jsou od r. 1922. Místní lékaři je nejčastěji diagnostikovali jako „toxickou chřipku“ (Solovjev - 99). Toto onemocnění r. 1935 poprvé Panov určil jako encefalitidu mající shodné rysy s japonskou, lišící se však od encefalitidy Economovy (Solovjev – 99). Její původce byl izolován r. 1937 expedicí vedenou A.A.Zilberem (Zilber, Levkovič, Šublazová, Čumakov, Solovjev). Klinický průběh encefalitid, jež byly později popsány v různých oblastech SSSR, se značně liší, avšak horečka a postižení CNS jsou ve všech případech více méně vyznačeny. Názory na etiologii těchto onemocnění nejsou u všech autorů jednotné. L.A.Zilber a A.K.Šublazová již r. 1944 dokazovali, že virus izolovaný Čumakovem z klíšťat *Ixodes ricinus* na Bílé Rusi je velmi podobný viru skotské encefalitidy. L.A.Zilber s M.S.Zacharovou řadu kmenů, jež izolovali z klíšťat, identifikovali jako viry skotské encefalitidy a poukazovali na jejich klinicko-epidemiologické zvláštnosti. Grasenkov, Gurbič a Fedorčuk ukazovali, že tam, kde se vyskytuje klíště *Ixodes persulcatus*, je pouze klasický typ východní encefalitidy, avšak při současném výskytu *Ixodes ricinus* jsou encefalitidy jak klasického typu východního tak typu louping-illu (dle Hennera 31).

Graf č. 1. Encephalitis epidemica v českých a na Moravě

Na pravděpodobnost výskytu klíšťové encefalitidy u nás upozorňoval jako první F.Gallia (21) v r.1947. Podle Výkazu nakažlivých nemocí pro Čechy a Moravu ukázal, že již v r.1945 vzrostl výskyt tohoto onemocnění téměř na dvojnásobek, v roce následujícím pak ještě daleko více. - graf 1 Podle význačného poklesu mortality encefalitid z 58.8 % v r.1936-44 na 17.8 % v r.1946 usuzoval na pravděpodobnou změnu etiologie.

Objasnit výskyt klíšťové encefalitidy v našich zemích před r.1945 je problematické, v písemnictví schází údaje o kousnutí klíštětem nebo pobytu v lese. Podle předválečné literatury lze již od r.1921 sledovat vytváření nových nosologických jednotek, mohly odpovídat výskytu nových chorob anebo i rozvoji diagnostiky vůbec. Na tabulce 1 jsou chronologicky seřazeny retrospektivní údaje našeho písemnictví a několik písemnictví zahraničního.

Literární údaje z našich zemí (1954)		Některé údaje zahraniční (1954)	
			Ve Skotsku a severní Anglii je louping ill znám přes 100 let (Van Rooyen 88) až 150 let (Banks)
			Ve světové literatuře je od r.1916 ve všech zemích stále častěji popisována meningitis aseptica benigna a v r.1930 podle počtu uveřejněných zpráv nabývá svého vrcholu. Nejčastěji je popisována ve Francii. (Láznička)
			Již v r.1914 a snad i dříve je retrospektivně udáván výskyt jaro-letní klíšťové encefalitidy na území bývalého Sovětského svazu a kolem r.1935 se stává zdravotnickým problémem
1921	Chřipkový meningismus (Pelnář 59,60,61,62)		
1922	Syndromy meningeální analogické s epidemickou encefalitidou (Pelnář 71,72,73,104,29,89)		
1926-1931	V Bratislavě sledováno více případů serózní meningitidy se sezonním výskytem v květnu až červenci (Kuklová-Štúrová 51)	1931	příkaz viru louping ill (Alston a Gibson)
1928	„Chřipkový meningismus způsobený virem příbuzným epidemické encefalitidě, ale s menší průbojností“ (Pelnář 74)		
1928	Retrospektivní údaj o meningoencefalitidě - klíšťové encefalitidě severně od Brna (Pospíšilová, Snítlová,Dědková 78)		
1931	Počátek července až říjen: 27 případů lymfocytární benigní meningitidy (Antoš 2)		
1931	Větší explozivní epidemie lymfocytární meningitidy, pravděpodobně polio (Viklický112)		
1931-1932	V Brně aseptická meningitida či spíše „meningeální encefalitida“ (Grosser 25)		
1932	Viklický na základě změny výsledků vyšetření likvoru retrospektivně usuzuje na změnu v etiologii Pelnářova epidemického meningizmu	1932	Schneider 91cit. dle Richlingové87 udává retrospektivně ložiska meningoencefalitidy v okolí Wiener Neustadt
1932	Epidemie serózní meningitidy v Brně (Drbohlav 55)		
1932	Další případy epidemického meningizmu na Pelnářově v klinice v Praze (Mikešová 63)		
			1933-1934 zaznamenáno 23 případů klíšťové encefalitidy ve Varšavě vázaných na výskyt <i>Ixodes ricinus</i> a <i>I. persulcatus</i> (Kirovská a spol. 21)
1939	Počínají se objevovat případy epidemické encefalitidy též v letních měsících (červen, červenec, srpen), ojediněle podstatně odlišné od Economova typu, blížíci se spíše japonské encefalitidě B a St.Louis (Henner,Šikl 30)		
1940	Větší explozivní epidemie v Čechách, pravděpodobně polio (Viklický 112)	1940	jaroletní epidemie meningoencefalitidy a Slovinsku (Kment 42)
			1940 epidemie serózní meningitidy kolem Budapešti (Engel 18)
1939-1941	V Košicích a okolí epidemie serózní meningitidy (Engel 18)		
1941-1942	49 případů benigních aseptických meningitid (Láznička, Uh.Hradiště 53,54) s naznačeným jaroletním výskytem, často dvojřázovost		
1930-1944	V Brně na II. Interním odd. hospitalizováno 332 serózních meningitid (Šňupárek 106)		
1943-1945	96 případů abakteriální meningitidy (Láznička, Uh.Hradiště 55)	Od 1945	ložiska meningoencefalitidy u Badenu (Drexler 16) a Carinthite (Lasch a Moritz 52)
1940 a 1942	Hojnější výskyt „letní adamovské chřipky“ (Pospíšilová a spol. 78)		
1940-1944	Retrospektivně udávaná pravděpodobná klíšťová encefalitida v Košicích (Raška,Bárdoš 19)		
1944	Retrospektivně udávaná pravděpodobná klíšťová encefalitida v Rožňavě (Raška,Bárdoš 19)		
1948	Izolace 10 kmenů z Vyškovska a Strakonicka (Raška), 5 kmenů z Berounska (Gallia, Rampas, Hollender 22); z Vyškovska hospitalizováno 56 případů (Krejčí), ze Strakonicka 38 (Hloucal), Novobydžovska 46 případů (Toušek) a Berounska (Erhart), ojediněle u Prahy (Vrané n.Vlt., Jevany, Štěchovice, Mokropsy – Hanzal), Vyžlovka, Blatensko (Hloucal)		